

האחות של אשתו, שהיא ראשונה לנפילה, שכבר נפלה לפניו מאחיו הראשון, וחוזרת ונופלת לפניו עתה מאחיו השני —

יוצאה לשוק משום אחות אשה.

והשניה, צרתה לנפילה, אשת אחיו השני שנופלת רק עתה לפניו [בפעם הראשונה], יוצאה — **משום צרתה.**

כיון שהיא צרת ערוה של אחות אשתו, היא אינה חולצת ואינה מתייבמת.

ב. ואם לא כנס האח הנשוי נכרית את אחות אשתו, אלא רק עשה בה **מאמר** [קידושין שתקנו חכמים ליבם לפני שיבוא על יבמתו], ומת —

לא נעשית אשתו הנכרית של האח השני צרתה של אחות אשתו מן התורה, אלא היא צרתה במאמר בלבד, שהיא צרת ערוה מדרבנן.

ולכן, הנכרית — **חולצת ולא מתייבמת.**

לא מתייבמת — היות והיא צרת ערוה במאמר דרבנן.

וחולצת — היות והיא אינה צרת ערוה מן התורה.

גמרא

ומדייקת הגמרא, מכך שאם עשה האח הנשוי נכרית מאמר באחות אשתו, צרתה חולצת ולא מתייבמת:

טעמא דעבד בה האח הנשוי נכרית **מאמר**, באחות אשתו של היבם, רק משום כך אשתו הנכרית אינה מתייבמת, משום היותה צרת

אבל להפר נדריה כארוסה בשותפות עם האב — **מי אמרינן** שמאמר אינו קונה.

ואיבעית אימא, אמר לך רבי אלעזר:

ולרב נחמן בר יצחק, שאמר מיפר היבם בשותפות עם האב — **מי ניחא?**

מי קתני "יפרו" בלשון רבים? **"יפר"** בלשון יחיד קתני!

אלא הכא, בהפרת נדרים, במאי עסקינן — בלא מאמר.

אלא, **שעמדה בדין** ותבעה את היבם שיכנוס אותה או יחלוץ לה, **ופסקו לה מזונות משלו.**

ומאז שהתחייב היבם במזונות, הוא יכול להפר נדריה, **וכדרב פנחס משמיה דרבא.**

דאמר רב פנחס משמיה דרבא: כל הנודרת — על דעת בעלה היא נודרת.

ובביאור מחלוקת התנאים בהפרת הנדרים — עיין בתוס' ד"ה כגון.

מתניתין

א. **שלושה אחין, שהיו שנים מהם נשואים שתי אחיות, ואחד נשוי אשה נכרית.**

מת אחד מבעלי אחיות.

וכנס האח הנשוי אשה נכרית, את אשתו של אחיו, ומת —

ונופלות שתי נשותיו לפני האח השלישי, כאשר אחת מהן אסורה עליו באיסור ערוה של אחות אשתו, והשניה היא צרתה —

ואז, היתה אשתו הנכרית של השני נחשבת ל"צרתה של אשת הראשון בזיקה".

וכיון שאשת הראשון היא אחותה של אשת האח השלישי, הרי אשתו הנכרית של האח השני, היתה נאסרת על האח השלישי משום היותה "צרת ערוה בזיקה של אחות אשה".

וכאן הזיקה היא לאח אחד בלבד, ואין כאן את החסרון של זיקה לשני אחים, שיש מאן דאמר הסובר שאין זיקה לשנים.

היות וכאשר מת האח הראשון, שהיה נשוי אחות אשתו, היא נופלת לזיקת יבום אך רק אל האח שנשוי נכרית, ואינה נופלת לזיקת יבום לפני האח שנשוי את אחותה, לפי שהיא ערוה עליו.

ואם "יש זיקה" [לפחות במקום שהזיקה היא ליבום אחד], הרי כשמת הנשוי נכרית, צריכה להאסר הנכרית על האח שנשאר, משום "צרת אחות אשתו בזיקה".

ערוה של אחות אשתו, עקב המאמר שעשה בה.

הא לא עבד בה האח הנשוי נכרית מאמר,
ומת —

הרי אשתו הנכרית — **יבומי נמי מייבמה**
לאח שנשאר, לפי שלא היתה צרתה של הערוה.

אמר רב נחמן, זאת אומרת: "אין זיקה"
ואפילו בחד אחא! (1)

שאינן זיקתה של היבמה ליבום מחשיבה אותה כמו שיש קשר של אישות ביניהם, אפילו כאשר הזיקה היא לאח אחד בלבד.

כי אם היתה הזיקה שבין היבום ליבמתו נחשבת כזיקה של אישות ביניהם, היה נוצר מצב של אישות בין האח הנשוי נכרית ובין אשת האח הראשון של מת הנופלת לפניו ליבום.

1. הקדמה לביאור ענין "צרת ערוה בזיקה".

נחלקו לעיל אמוראים, בכמה מקומות, אם "יש זיקה" או "אין זיקה".

והשאלה היא: האם זיקת היבמה ליבום להתייבם לו נחשבת כקשר של אישות ביניהם, עד שבאו חכמים ואסרו על היבום את קרובות יבמתו, כאילו היתה אשתו, ועל היבמה את קרובי היבום, כאילו היה היבום בעלה.

או שאין קשר של אישות ביניהם, אלא רק דיני יבום וחליצה, שאינם יוצרים קשר של אישות למשך התקופה שבה ממתינה היבמה ליבום או לחליצה.

ודנה הגמרא לעיל, שיש מקום לחלק בין זיקה ליבום אחד בלבד, שאז אפשר להחשיב את הזיקה כקשר של אישות ביניהם, לבין זיקה לשני

אחים יבמים.

שהיות ואשה אינה ראויה להיות אשת איש של שני אנשים, אי אפשר להחשיב את הזיקה לשני היבמים כמצב של אישות לשניהם, ולכן אז אין כל קשר של אישות לאף אחד מהיבמים.

ולשאלה זאת אם יש זיקה או אין זיקה, יש נפקא מינה גם לענין "צרת ערוה בזיקה".

כי אם יש קשר של אישות בין היבום ליבמתו, הרי כאשר נופלת יבמה ליבום לפני אחד האחים, נחשבת היבמה ל"צרה בזיקה" של אשת האח, כתוצאה מן האישות שנוצרה ביניהם!

ולכן, אם נופלת יבמה לפני כמה יבמים, ולאחד היבמים היא אסורה באיסור ערוה, הרי היא מקבלת שם של "צרת ערוה בזיקה".

אך איסור זה, של "צרת ערוה בזיקה", אינו

ומכאן מוכיח רב נחמן, ש"אין זיקה", ולא נחשבת הנכרית כצרת ערוה בזיקה של אחות אשה.

וחולצת — היות ואין היא צרת ערוה מן התורה.

גמרא

כל חידוש המשנה הוא בענין המאמר, כי הדין שצרת ערוה פטורה מן היבום והחליצה כבר נשנה בפרק ראשון.

והוינן בה: **הא תו**, משנתנו שכל חידושה הוא ענין צרת ערוה במאמר, — **למא לי** לתנא לשנותה?

והרי היא **חיינו הך**, כמו המשנה שלפניה!

ועוד, הרי כל שכן הוא:

השתא, ומא התם, במשנה הקודמת, **דאחות אשה** היא זאת דהויא "צרה" לנכרית, שהרי הנכרית היא האשה העיקרית הנשואה לאח, ואחות האשה, שהיא הערוה, היא רק נספחת לה מחמת שקידש אותה במאמר מדרבנן —

ובכל זאת **אמרת שהנכרית אפורה!**

שהאשה הנספחת במאמר היא הערוה, ובכל זאת היא אוסרת את האשה העיקרית בשם של "צרת ערוה".

הכא, במשנתנו, שהאח נשוי אחות אשה, ומקדש את הנכרית במאמר מדרבנן, **דנכרית**

מתניתין

א. **שלשה אחים**, שהיו **שנים מהם נשואים שתי אחיות**, ואחד נשוי נכרית.

מת הנשוי נכרית.

וכנס אחד מבעלי אחיות את אשתו הנכרית, ומת —

הראשונה לנשואין [אחת האחיות, שנישאה ראשונה לבעלה, לפני שיבס את הנכרית], **יוצאת משום אחות אשה.**

ושניה — יוצאת משום צרתה.

דין זה פשוט הוא, ונאמר כאן בשביל המשך המשנה:

ב. ואם לא כנס אחד מבעלי אחיות את הנכרית, אלא **עשה בה מאמר, ומת.** —

הרי הנכרית — **חולצת, ולא מתייבמת!**

לא מתייבמת — היות והיא צרת ערוה במאמר יבמין מדרבנן.

ליבום, כאשר נופלת לפניו יבמה שהיתה בשעת נשואיה לאחיו המת "צרת ערוה".

אך זאת, שאין היא נופלת מהאח הראשון כצרת ערוה, אלא שבשעת נפילתה היא נעשית ל"צרת ערוה בזיקה" מחמת שאחד היבמים נשוי לערוה, אין זה מונע את יבומה מחמת הנפילה מהאח הראשון.

מונע עתה את היבום לאח שאינו נשוי ערוה. היות והאח הזה בא עתה לייבם מכח הנפילה מהאח הראשון, ובנפילה מהאח הראשון נופלת לפניו רק אשת הראשון בלבד, ולא אשת השני. ומחמת הנפילה הזאת אין היא צרת ערוה בזיקה. כי אין איסור של "צרת ערוה בזיקה", איסור קירבה כשלעצמו, אלא הוא איסור בנפילה

ואף על גב שבהקדמת המשנה הזו למשנתנו, נעשית משנתנו למשנה מיותרת, שהרי כל שכן היא מהמשנה הקודמת, בכל זאת ממשיך התנא לשנותה, כיון שמשנה שנשנית – אינה זזה ממקומה, אלא ממשיכים לשנותה.

מתניתין

שלושה אחין, שהיו שנים מהם נשואים שתי אחיות, ואחד נשוי נכרית.

מת אחד מבעלי אחיות, ונופלת האחות לפני האח הנשוי אחותה ולפני האח הנשוי נכרית.

ואין האח הנשוי אחותה יכול לייבמה, היות והיא ערוה של אחות אשה עליו.

וכיון שהיא אסורה עליו משום אחות אשה, לא הותר כלפיו איסור אשת אח שעליה, והרי היא אסורה עליו כאשת אח שיש לו בנים.

וכנס נשוי נכרית את האחות, אשתו של הראשון.

ואחר כך מתה האחות השניה, אשתו של האח השני, ומעתה אין היא אסורה עליו משום אחות אשה, כיון שאין איסור אשה נוהג אלא כשאשתו חיה.

ואחר כך מת נשוי נכרית —

אין אומרים לו לאח שנשאר, ליבם עתה את האחות, כיון שהיא הותרה לו לאחר מיתת אשתו, או את הנכרית, צרתה.

אלא, כיון שנאסרה עליו בעת נפילתה הראשונה מהאח הראשון כאשת אח שאין לו

הנספחת היא זאת דהויא "צרה" לאחות אשה, והאשה העיקרית הנשואה לו היא הערוה, והיא האוסרת את צרתה הנספחת לה במאמר —

לא כל שכן שהיא תאסור לצרתה הנספחת באיסור "צרת ערוה"!

ואם כן, מדוע שנה התנא את משנתנו?

ומשנינן: **התנא** ששנה משניות אלו —

הך, את משנתנו זאת, הוא **תנא ברישא**, שנה אותה תחילה.

ואילו הך, את המשנה הקודמת, המדברת בנכרית שהיא האשה העיקרית הנשואה לו, ואילו הערוה מקודשת לו רק במאמר, הוא לא שנה כלל.

כי **חזיא**, דבר זה נראה בעיניו **להתירא**, שאין הנכרית נאסרת כ"צרת ערוה" מחמת הערוה הנספחת לבעלה, ולא הוצרך לשנותה כלל.

ושריא, והתירה לנכרית להתייבם.

והדר, אך לאחר מכן, חזר בו התנא ממה שהיה נראה בעיניו תחלה להתיר, ו**חזיא** ונראה הדבר בעיניו **לאיסורא**, לאסור את הנכרית כצרת ערוה, ושנה אותה במשנה.

ואידי דמשנה זו, שהיא דבר חידוש עבורו, שהרי תחילה סבר שהיא מותרת, **חביבה ליה** — **אקדמה!**

הקדים לשנות אותה ראשונה, ולכן היא נשנית לפני משנתנו.

ומשנה לא זזה ממקומה.

ותמהינן: מאי קא משמע לן רב?

והרי תנינא לדבריו במשנתנו, ששינונו בה, אם נפלה לפניו אחות אשתו, ונאסרה עליו ליבום, ויבמה אח אחר, ומתה אשתו, ועתה אין עליה איסור אחות אשתו, בכל זאת, אם מת האח השני, אסור לו עתה ליבמה, כי הרי זו אסורה עליו עולמית, הואיל ונאסרה עליו שעה אחת!

ומשנינן: מהו דתימא, הני מילי שנאסרה עולמית, היבא דלא איחזיא לה שלא נהייתה ראויה ליבום בשעת נפילה ראשונה כמו במשנה, כי רק אחר שיבמה אחיו מתה אשתו, ורק אז ירד ממנה איסור אחות אשתו. וכיון שלא הותרה לו במשך הנפילה הזאת היא נאסרה עולמית.

אבל היבא דאיחזיא לה בנפילה ראשונה, שנהייתה ראויה לו [משום מיתת אשתו] לאחר מיתת בעלה, לפני שהתייבמה לאח אחר —

אימא תישתרי, יתכן שתהיה מותרת לו ליבום, שהרי בנפילה זו עצמה היא הותרה לו, ונאמר שלא נאסרה אז כאשר אח שיש לו בנים, שהרי יש לה עדיין אפשרות להיות מותרת ליבום בנפילה הזאת.

קא משמע לן רב יהודה אמר רב, שהיות ובעת הנפילה לא היה לה היתר, חל עליה אז איסור אשת אח שאין לו היתר, ומכוחו היא נאסרה עולמית.

אך עדיין מקשה הגמרא על רב יהודה אמר רב:

הא נמי תנינא במשנה [לקמן לב א]:

היתר, דהיינו, כאשר אח שיש לו בנים [היות שהיתה אסורה אז עליו באיסור ערות אחות אשה], הרי זו אסורה עליו עולמית, באיסור זה, שאינו פוקע ממנה האיסור של אשת אח שאין לו היתר, הואיל ונאסרה עליו שעה אחת בו בעת נפילתה מהאח הראשון.

ומכח זה היא פוטרת גם את צרתה.

גמרא

אמר רב יהודה אמר רב: כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה [דברים כה] "יבמה יבא עליה" — הרי היא כאשר אשת אח שיש לה בנים, ואסורה עולמית, אפילו אם תחזור ותיפול אליו מאח אחר כשהיא מותרת מאיסור הערוה שהיה עליה בנפילתה הראשונה.

ולמד רב דין זה מסברא, ולא מדרשה של הכתוב.

לפי שאם לא הותרה היבמה בשעת נפילה ליבום, בשעת מיתת בעלה, הרי אין בה את ההיתר של אשת אח שאין לו בנים, הנופלת ליבום.

וממילא, חל עליה בשעת הנפילה שם ששל אשת אח שאין לה היתר, כמו אשת אח שיש לה בנים, שלא הותרה.

וכיון שחל עליה שם זה אין מצות יבום מאח אחר יכולה להתיר אותה ליבום!

כי לא התירה התורה ליבום אלא אשת אח שיש לה היתר, ולא אשה שכבר נאסרה באיסור אשת אח שאין לו היתר, שהוא כאשר אשת אח שיש לו בנים, ואין לה היתר עולמית.

דתנן: שני אחין שהיו נשואין שתי אחיות.

מת אחד מהם, ונפלה אל אחיו השני הנשוי אחותה, והרי היא יוצאת מדין ערות אחות אשה.

ואחר כך מתה אשתו של האח השני, והותר איסור אחות שלה –

הרי זו אסורה עליו עולמית באיסור אשת אח שאין לו היתר, הואיל ונאסרה עליו שעה אחת!

וכאן היה זה באותה הנפילה, שהרי היו רק שני אחים, והאח השני לא יבמה, ואומרת המשנה מפורש, שאף על פי שנהייתה מותרת באותה הנפילה, היא נאסרת עליו עולמית.

ומתרצת הגמרא, שכך הוא חידושו של רב יהודה אמר רב:

מהו דתימא, הייתי אומר כי רק במקרה המבואר במשנה היא נאסרת עולמית, היות והתם הוא דאידיחי לה מהאי ביתא לגמרי.

שנדחית שם היבמה לגמרי בשעת מיתת בעלה.

שהרי היא נופלת לפני אח אחד בלבד, והיא אסורה עליו משום ערוה, ויוצאת אז לשוק בלי חליצה וכלי יבום.

ומה שהותרה אחר כך במיתת אשתו, אין זה היתר בשעת נפילה, שהרי אז היא אינה עוד בגדר יבמה הנופלת ליבום, כי אין בה זיקת יבום, אלא היא אשה המותרת לשוק.

אבל הכא [גירסת רש"י היכא], בדברי רב יהודה אמר רב, דלא אידיחי לה מהאי ביתא

לגמרי, שמדובר בכגון שיש אח אחר, הנשוי נכרית, שמותר לו ליבמה, ויש בה זיקת יבום, אימא –

מיגו, היות דהיא חזיא להאי אח, ראויה היא ליבום לאח הנשוי נכרית, לכן תהא חזיא נמי להאי אח השני, שהיה אסור בה מחמת שהיא אחות אשתו.

וכיון שעתה מתה אשתו, וירד ממנה איסור אחות אשה, תהא מותרת גם לו, שהרי עדיין יש בה זיקת יבום, וההיתר שלה אליו הוא ב"שעת נפילה".

לכן קא שמע לן רב יהודה אמר רב, שהואיל ובשעת מיתת בעלה היא נאסרה, חל איסורה עולמית.

מתניתין

שלושה אחים, שהיו שנים מהם נשואין שתי אחיות, ואחד נשוי נכרית.

ואחר כך אירעו שלשה דברים, בזה אחר זה, ובסדר הזה:

א. גירש אחד מבעלי אחיות את אשתו.

ב. ומת נשוי נכרית.

ג. וכנסה, את הנכרית, האח המגרש, לאחר שכבר גירש את האחות, ומת.

ובלשון הגמרא להלן, יש לשנות את שלשת הדברים בקצרה:

גירש – מת – כנס.

ונמצא, שלא היו אחות האשה והנכרית

נשואות לו יחד באותו זמן, אלא בזה אחר זה.

ולכן, אין הנכרית נחשבת לצרת ערוה, על אף שבעבר היה בעלה נשוי ערוה, היות ולא היה נשוי ערוה יחד עמה.

וכשהיא נופלת לפני האח השלישי, היא מותרת לו.

ומוסיפה עתה המשנה כלל, הבא למעט דבר מה, שיתבאר בהרחבה בגמרא:

זו היא שאמרו [בתחילת המסכת]:

וכולן, כל העריות המנויות במשנה הראשונה, אם אירע שמתו או נתגרשו העריות — צרותיהן מותרות.

גמרא

ומדייקת הגמרא מלשון המשנה:

רק אם: גירש — מת — כנס.

והיינו, אם תחילה גירש אחד מבעלי האחיות את אשתו, ורק אחר כך מת האח הנשוי נכרית, ואז כנס האח שגירש את האחיות הנכרית —

רק אז אין הנכרית נאסרת מדין צרת ערוה:

טעמא שהנכרית מותרת, משום דגירש אחד מבעלי האחיות את אשתו, ואחר כך מת האח הנשוי נכרית. שאז לא נעשתה הנכרית

לצרת ערוה, אפילו לא בזיקה, שלא הוזקקה כלל אל היבם שנשוי אחת מבעלי האחיות.

אבל אם היה: מת — גירש — כנס.

דהיינו, שתחילה מת האח הנשוי נכרית, ונפלה לפני בעלי האחיות, והוזקקה להם ליבום, ונעשתה "צרת ערוה אחות אשה בזיקה".

ורק אחר כך גירש אחד מבעלי האחיות את אשתו.

ואחרי גירושה כנס את הנכרית, ומת —

אסורה הנכרית, משום היותה צרת ערוה של אחות אשה בזיקה.⁽²⁾

ומכח דיוק זה אמר רב אשי: זאת אומרת: יש זיקה אפילו בתרי אחי!

שהזיקה אל היבם נחשבת כאישות אליו, אפילו כשיש שני אחים [ואין אשה אחת יכולה להיות אשת איש של שני אנשים].

כי לענין זיקה, יש זיקה לשני היבמים משום שאין הזיקה אישות ממש.

ולכן נאסרת כאן הנכרית כשנפלה לפני שני בעלי האחיות, משום שנעשית "צרת ערוה של אחות אשה בזיקה".

ויש זיקה אפילו כשנופלת לפני שני יבמים, לאוסרה על השני.

אך איסורה יבוא לידי ביטוי, כשימות האח

שהרי אין צרת ערוה נאסרת אלא בנפילה ליבום, וכל עוד לא כנס אותה המגרש, היא נופלת לשלישי רק מכח האח הראשון, ובנפילה הזאת היא איננה צרת ערוה בזיקה.

2. אך אם לא יכנס אותה המגרש, היא לא תאסר לאח השלישי מחמת היותה צרת ערוה בזיקה של האח השני, בין אם המגרש חי עדיין ובין אם הוא ימות.

ובשעה שמת בעלה, היא נופלת עם השם של "צרת ערוה" מדרבנן, המונע יבום, אך לא פוטר מחליצה.

וכאן הזיקה היא באח אחד בלבד, כי הערוה של אחות אשה נופלת ליבום רק אל האח שנשוי את הנכרית ולא אל האח שנשוי אחותה, ונמצא שהזיקה היא באח אחד, ויש זיקה באח אחד לאסור צרת ערוה בזיקה.

והא דקתני 'עשה בה מאמר' — לאפוקי בית שמאי!

דאמרי בית שמאי: מאמר קונה קנין גמור, ל-ב ולפיהם די במאמר בלבד כדי לעשות את הנכרית לצרת ערוה גמורה, שאינה צריכה אפילו חליצה.

לכן **קא משמע לן** משנתנו שחולצת, היות ומאמר אינו קונה קנין גמור, ודלא כבית שמאי.

ועתה שואלת הגמרא בכיוון הפוך:

ולרב נחמן, שדייק מהמשנה בתחילת העמוד הקודם, שאין זיקה אפילו באח אחד לאסור צרת ערוה בזיקה —

קשיא ההוכחה **דרב אשי** ממשנתנו, שיש זיקה לאסור צרת ערוה בזיקה, ואפילו בשני אחים!

וכי תימא לתרץ שאין לדייק כרב אשי ממשנתנו, כי הוא הדין דאפילו:

השני שכנס אותה, ותיפול לפני האח השלישי.⁽³⁾

וסובר רב אשי כמאן דאמר "נישואין מפילים", שהנפילה ליבום מתחילה כבר משעה שלוקח האח את אשתו, כי מכח הנישואים שלו מייבם אחיו את אשתו, ולכן חל שם "צרת ערוה" אפילו בחיי האח, על אף שבשעת המיתה של האח נופלת צרת הערוה לכדה, שהרי הערוה עצמה כבר התגרשה.

אך למאן דאמר "מיתה מפלת", ורק בשעת מיתה מקבלת הצרה שם של "צרת ערוה", הרי כאן בשעת מיתה האח השני, כיון שנתגרשה הערוה, אין הנכרית "צרת ערוה", והיא מותרת ביבום.

ומקשינן: **ולרב אשי,** שהוכיח ממשנתנו שיש זיקה אפילו בשני אחים — **קשיא** מהא דרב נחמן, שהוכיח בראש העמוד מהמשנה, שאין זיקה לאסור צרת ערוה אפילו לא באח אחד!

אמר לך רב אשי: הדיוק של רב נחמן לעיל, מזה שהצריכה המשנה מאמר כדי לאסור בצרת ערוה, שזיקה לבד אינה אוסרת צרת ערוה בזיקה, אינו דיוק.

כי אפשר לומר שהוא הדין, דאף על גב דלא עבד בה בעל הנכרית, מאמר באשתו של אחד מבעלי האחיות, ומת —

נכרית מיהלץ חליצה, יבומי לא מייבמה — לפי שיש צרת ערוה בזיקה, וקיבלה הנכרית שם של צרת ערוה בשעת נשואיה לאחיו.

3. עיין בהערה הקודמת בדברי רש"י, וכן בתוס' ד"ה זאת אומרת, כיצד יכול המגרש לכנוס אותה